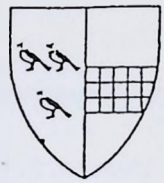
WUUSTWEZEL

PROVINCIE ANTWERPEN

ARRONDISSEMENT ANTWERPEN

GEMEENTE

WUUSTWEZEL

WESALIA II

"Non est mortale quod opto"

(Sekr. Peeter van Beeck, :-: :-: :-:
:-: :-: :-: Schepenbrieven 1637)

HEEMKUNDIGE KRING WUUSTWEZEL

WESALIA II

HEEMKUNDIGE KRING WUUSTWEZEL

Trimestrieel ledentijdschrift

Jaargang 9 Nr: 4

Als u dit leest is het jaar weer bijna ten einde en staan we voor een nieuw jaar vol uitdagingen. Bij deze wenst het bestuur van WESALIA II u een voorspoedig nieuw jaar toe met vele mooie momenten. WESALIA II zit in ieder geval boordevol plannen. Het vernieuwde documentatiecentrum ('Huis van het Kind') is stilaan helemaal ingericht en hoopt in de toekomst nog uit te breiden zodat de genealogen onder jullie steeds beter kunnen werken aan jullie stambomen. Maar ook de erfgoedprojecten blijven onze aandacht houden. Verder staan er nog enige veranderingen op stapel wat betreft het ledenblad. In 2009 zullen wij drie ledenbladen aanbieden boordevol historische weetjes over de gemeente Wuustwezel en zullen we tegen het einde van het volgende jaar uitpakken met een heus jaarboek gevuld met interessante artikels over Wuustwezelse geschiedenis.

Spijtig genoeg zijn we elkaar de laatste jaren wat uit het oog verloren, maar voor onze plannen willen we toch terug een beroep doen op uw steun. Mogen we u daarom vragen om uw ledenbijdrage te vernieuwen door storting of overschrijving op het bijgevoegde rekeningnummer. Leden betalen 10,00 €, steunende leden 15,00 € en ereleden 25,00 €. Voor dit bedrag ontvangt u de drie ledenbladen en het jaarboek. Om onze ledenadministratie beter op punt te stellen en de leden in de toekomst een mogelijkheid te bieden om via een nieuwsbrief per e-mail geïnformeerd te worden over onze activiteiten, vragen wij u om bijgevoegde strook in te vullen en terug te bezorgen in de brievenbus van Wesalia II, 'Huis van het Kind', Gasthuisdreef 6c, Wuustwezel. De gegevens kunnen eveneens doorgestuurd worden per e-mail op het adres wesalia2@belgacom.net.

Vriendelijke groet,
Het bestuur

INHOUDSOPGAVE

1 – Voorwoord	1
2 – Inhoud	2
3 – De boekhouding van "Den Dobbelen Arendt"	3
4 – Goed nieuws	8
5 – Zwarte heide	9
6 – Werken aan toren en galmgaten van kerk te Loenhout	19
7 – Verkoop kasteel Loenhout	29
8 – Oep zen Wezels! Kennen wij het nog?	34
9 – Ons eigen hoekje	35

Geen mensenwerk is feilloos...
Verbeteringen, aanvullingen, suggesties...
zijn dan ook altijd welkom.

Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.
Overname van artikels is toegestaan
als naam van de auteur en van het blad vermeld worden;

Tijd is geld weerd, dat is waar;
En, verstonden 't vele lieden,
Zij en zouden aan malkaar
Niet zoo neerstig 't Nieuwjaar bieden!

G. GEZELLE 1882

DE BOEKHOUDING VAN

"DEN DOBBELEN ARENDT "

Vervolg van overname artikel uit WESALIA Jg. 9 – 1934-1935 / Nr. 3 en 4

BROUWERIJ

Men kon haast geen enkel blad vinden zonder er leveringen van hele en halve tonnen groot en klein hierop aangetekend te zien. Ook vele andere posten betreffende de brouwerij komen er in voor:

"In het jaar 1674 mijnen brouwketel vermaakt daaraan verdiend 2 gulden. Daarop verteerd 15 st. zoo komt hem daarvan 1 gl. 5 st."

CORNELIS ADAMS was leverancier van *gerst*. Ziehier de rekening over het jaar 1675:

Den 18 Januari heeft mijn knecht bij Cornelis Adams gehaald tien veertelen gerst tegen 3gl. 11 st. de veertel	*35 gl. 10 st.*
Den 21 dito aan Cornelis Adams gegeven twee Ducatons	*6gl. 6 st.*
Den 22 dito ontvangen door mijnen knecht 10 veertelen gerst Beloopt de somme van	*35 gl. 10 st.*
De 28 Februari 1675 ontvangen van Cornelis Adams acht veertelen gerst, ieder veerteel 3 gld. 14 st.	*29 gl. 12 st.*
Den 17 Maart aan C.A. gegeven aan geld en stof	*23 gl. 10 dt.*
Aan C.A. 6 Juni gegeven	*12 gl. –*
Den 23 aan C.A. gegeven	*11 gl. –*
Verteerd	*1 gl.15 st.*
Den 11 December aen C.A. gegeven 10 patacom 4 pinten bier	*25 gl. 4 st.*

(Hendr. De Crom ontving dus in 1675 van Adams 28 veertelen gerst of meer dan 20 hl)

Hop werd gekocht bij Monsieur Clippel – die anderzijds een goed afnemer van turf was. In 1685 kreeg de brouwerij 51 pond hop en leverde een kar turf.
In 1686 wordt de hop 5 ¾ st. aangerekend, doch later in 1688 geldt hij nog slechts 3 st. per pond.

Voor *Mout* ging hij naar Kalmthout bij Uuibrecht den Mulder. Maar gewoonlijk mocht Uuibrecht slechts het mout malen. Hendrik de Crom liet zelf zijn gerst "mouten". De "mulder van Kalmthout" kwam steeds zelf zijn zaken regelen in "*den Dobbelen*

Arendt" en er werd dan afgerekend : "het malen van mout tegenover levering van bier". Doch de mulder bleef wel eens langer in de herberg dan de beurs het toeliet en dan schrijft Hendrik de Crom in het herbergboek: "*Huybrecht Wouters bovenop verteerd en met de kaart verloren 18 st.*"

VERVOER

Als houder van een afspanning langsheen een grote baan met druk verkeer deed Hendrik de Crom ook aan vervoer.
Jan Van Pelt was een vaste klant:

Jan Van Pelt naar Roosendaal gevoerd	*2 gl. 10 st.*
Jan Jansen met zijn huisvrouw naar Roosendaal	*2 gl. 10 st.*
Jan Van Pelt naar Oelegem gevoerd	*2 gl. 10 st.*

Op 29 Juli 1695 vinden we aangestipt "*een reis naer Breda (Bredael) gedaan voor den heer van Wuestwezel*" – er werd geen som ingevuld.

Meestal echter betrof het vervoer van turf en daarin werd hij bijgestaan door andere voerlieden:

- "*Den 4 April 1679 met Cornelis Antuenissen van de Greef geaccordeerd van gehaald bier en verteerde gelagen en zoo wat van alles, dat Cornelis voor mij moet voeren twee karren turf naar Antwerpen of mij moet geven 4 gulden geld.*"
- "*6 februari 1687 heb ik Aert Cornelis Schrauwen het veel karken overgelaten mits Aerts voor mij een kar turf naar Antwerpen moet voeren en ik moet hem een schelling teergeld geven.*"

ALLERLEI HANDELSZAKEN

Benevens zijn vele "zaken" hield Hendrik de Crom er ook nog een *winkel* op na. Alle mogelijke waren kon men er kopen.
We stippen terloops aan:

- *1687 den 8 september Cobus verkocht een sluier, een hemdkraag, een pint bier (2gl. 2 st.)*
- *Toens van Goereman gekocht 2 veertelen haver 2 gl. 10 st. De veertel daarop verteerd 4 gl. 3 st. en een muts gehad daarmede betaald is.*
- *Aan Peter Goeremans geleverd 25 busselen latten tegen 9 stuivers de bussel (10 gl. 5 st.)*
- *Den 9 November gehaald bij Peter Goereman 2 veertel bonen*
- *Op 12 December 1700 geleverd een veertel koren vanwege den arme.*
- *5 Januari 1701 een paar kousen 10 st.*
- *1694 den 28 Januari voor het kind Renier klonen en sokken (4 ½ st.)*
- *een paar kinderschoentjes 12 st.*
- *1680 den 31 December van Adam Corn. Kerstens gekocht duizend mutsaards 1 gl. 5 st.*

In den stal:
- *Geleverd een paard met een toom 27 gl.*
- *1685 Van Servaas Janssens twee verkens gekocht 9 gl.*
- *18 Mei aan Maeyken en Toenie gegeven op de koei 14 gl.*

Tot slot van dit "handelskapittel" een eigenaardige afrekening: "*Den 9 Februari 1687 afgerekend met Huibrecht Wouters van alles tot alles van koren en malen van mout, van geleverd bier, verteerde gelagen en eenig kwetsen van mijn paard, met malkander overeengekomen, zoodat ik hem moet leveren een ton goed bier en een boom die in het Ersel staat en zoo hij niet goed en is of lang genoeg voor zijnen molen, moet ik hem daar negen gulden voor goed doen.*"

DE AFREKENING MET DEN CHIRURGIJN

Over de familiale aangelegenheden vernemen we haast niets in dit zonderlinge boek waar over alles wat in te vinden is. Alleen het bezoek van den geneesheer is aangestipt en afrekeningen uit de jaren 1684-86. Hier volgen twee aanhalingen:

– 1684. Den 2 November met Meester Jan Carel Vockaert met malkander geaccordeerd van een schaap dat Jan de Crom van Jacob van Ostaeyen heeft gekocht voor al hetgene hij heeft verdiend in mijn huisgezin en nog Jan en Peeter moet genezen en alles hetgeen ik op hem hen goeddoende, zoodat hem of mij niet en komt als ik moet hem geven aan bier en klein bier.

– Den 10 Januari 1686 met Meester Jan Vockaert gelikwideerd of geaccordeerd van alles dat dezelve tot mijn huisgezin heeft verdiend en hetgeen dezelve tot mijn huis heeft verteerd en geleverd aan bier. – Onderteekend door "*Hen. De Crom – Jan Carel Fockaert, chirurgijn.*"

Waaruit we dus moeten opmaken, dat de dokter werd betaald in natura evenals de smid en de metser. Voor zijn "geneeskundige zorgen" kreeg hij een schaap en bier, maar omdat het te veel was voor het geleverde werk werd hij verplicht Jan en Peter nog te genezen.
Nu we toch over zaken spreken moeten we melding maken van de goederen waarover sprake is in de afrekeningen.

Zo had Hendrik de Crom een eigendom in huur, die gelegen was op den Kleinenberg. "*Met Adriaan Joos Deckers van de huur van den Cleynenberg verschenen in het jaar 1676 te half Meert en hem daarvan voldaan en moet hem van den 20 penning van twee verleden jaren.*"

De aantekening betreffende "den Valck", het huis dat aan de overzijde van de Slijkstraat stond (op de hoek van de Slijkstraat en de Baan), is niet duidelijk, tenzij we moeten verstaan dat Hendrik de Crom dat "huis met schuur, hof, land en groezen" huurde van Willem Cornelis van Eeckel met wie hij den 16 October 1672 afrekende voor verteerde gelagen en geld, ten bedrage van 36 gulden 14 stuivers "*welke som moet korten op de twee jaren huren van 'Den Valk'*". ' (1)
Hendrik de Crom verhuurde eveneens een beemd te Deureind van Onderpastoor Nicasius van Coeckhoven: "*Den 25 November 1675 gerekend met Mijn Heer*

Nicasius van huren van den beemd te Duerent zoodat mijn heer nog komt van het jaar 1657". (7 gl. 4 st.)

Een stuk zaailand op den Steerheuvel had hij in huur van den "arme" waarvoor hij vijf loopen koren had te leveren, doch hij betaalde regelmatig in geld de som van 2 gulden 2 stuivers.

(1) In 1662 hoorde "De Valck" toe aan Jan Rommens, smid. – later kwam hij aan Van Eeckel en den 15 April 1690 werd hij door dezes erfgenamen verkocht voor 53 gulden 8 st. voor notaris Peeter Jordaens (Schepenbr. 1690-92).

Twee losse stukken wijzen erop dat Hendrik de Crom er niet zo schitterend voorstond als men wel zou geneigd zijn aan te nemen bij het eerste zicht op het welgevuld herbergboek met de vele "afrekeningen".
Daar is eerstens een kwijtbrief van "*den rentmeester der heeren kapelaans der Kerke kathedraal*" waaruit blijkt dat veertig gulden betaald werden door hendrik de Crom "*in mindering van het verloop van een rente van 400 gulden kapitaal, gehypothekeerd op zijne landen en huis*" (1 Juni 1696).

Verder vinden we een brief van Madame G. van Horne die we hier laten volgen:

Antwerpen, 20 Maart 1706

Eerzame vriend Hendrik de Crommen (sic)

Ik ben wel verwonderd, dat ik niet verder en verneem en dat niet nader aan en word betaald. Gij gaat nogal meer ten achter als te voren met al die krappen en lappen. Het en kort niet veel. Bezorg mij eens een somme, die doorslaat. En zoo ik de binnen acht dagen niet en verneem, zoo zijt zeker dat ik U niet meer en zal vermanen, maar daar eenen anderen bode zal om zenden. Zijt gij daar mede gediend, gij kunt dien verwachten en ik blijf

Uw vriendinne

Madame G. Van Horne

ANDERE LOSSE STUKKEN

In het herbergboek zijn benevens kwijtbrieven losse stukken verzeild geraakt die, alhoewel niet rechtstreeks dan toch onrechtstreeks in verband te brengen zijn met de "zaken" van Hendrik de Crom.

1. In een afspanning mocht een "*paardenremedie*" zeker niet ontbreken. Uit de vele voorschriften is er een bewaard gebleven. Het is een "*goede remedie voor peerden, die den worm hebben*". Ziehier:
"*Eerstmaal zullen de peerden gelaten worden* (1) *met het afgaan van de maan, in den hals, aan die zijde van den hals waar de peerden den worm aan het lijf hebben, en redelijk veel bloed aflaten. Dan mogen de peerden in drij dagen geen nat drinken, voor den derden dag 's avonds maar een klein 'luetsken' laauw water en een uur of een paar nog wat meer tot dat den dorst bijna verslagen is. Gij zult voor den worm voederen deze drij dagen : neem een half pond krijt, een vierendeel solfer, een*

vierendeel leer, dat gebrand is en dat moet gij allemaal klein kloppen en dat gezift met een zeef. Gij moet hebben een pond gewicht, daardoor zal den worm verdrogen. Men mag ze alle dagen nadat ze dorst geleden hebben wel doen werken, dat is beter alsof ze alle dagen ledig stonden."

(1) aderlating, bloed aftappen

2. Belangrijk voor de kennis van de in die tijd in omloop zijnde munten is deze "*specificatie van geld welke Peeter Van Elsacker ontvangen heeft van Hendrik de Crom op Maart 1701*".
   Men leert daaruit welke de waarde was van elke soort.

	gulden	stuivers	oort
Eerst een gulden	1	–	–
een stuk van 30 stuivers	1	10	–
21 kwade schellingen	5	15	2 (2)
twee stuivers, 2 oort	–	2	2
een halve patakon	1	5	–

3. Vermelden we hier ten slotte nog een ontwerp van brief, door Hendrik de Crom opgesteld en bestemd voor zijn vriend Hofman. Een mooi "stijlbloempje" uit die tijd:

"*Goede vriend Hofman,*

Na wenschende een zalig nieuwjaar aan U en Uw huisvrouw en familie , zoo kan ik niet laten te schrijven van Uw knecht Hein. Die heeft gezegd, dat gij niet en begeerde, dat hij met de postsjees meer te mijnent zou komen. Dat heeft hij gezegd in presentie van den smid en meer anderen. Waarop ik heb geantwoord, dat hij loog, gelijk ik ook niet anders en peins omdat ik hem op meer leugens heb bevonden en andere vieze perten. Mij dunkt, dat de schipper wel gelijk mocht hebben, zoo ik bevind, want men zegt gemeenlijk met het spreekwoord "Wijs mij eenen leugenaar, ik wijs U eenen dief." Gelijk die leugenaar achter mijnen rug gaat zeggen, dat hij te mijnen nat of droog heeft geproefd, dat hij valschelijk liegt. Want ik hem anders kan toonen…

Uit een ander ontwerp vernemen we, dat het hier gaat om de postsjees van Breda, welke volgens de belofte van Hofman bij de Crom zou halt houden. Nu had Hein, de knecht van Hofman, het tegenovergestelde beweerd. Vandaar het getuigschrift, voor Hein, dat we hierboven hebben afgedrukt. Zoals men daarin ziet, was de waard van "*Den Dobbelen Arendt*" niet mals in zijn beoordeling.

Daarmede eindigen we dan ook ons overzicht van het "herbergboek".

BESLUIT

We meenen het overbodig hier nog veel beschouwingen aan toe te voegen. Onze lezers hebben zelf kunnen beoordelen hoe belangrijk dit document is voor de kennis der landelijke economie in de kempen. Het geeft ons een duidelijk beeld van het leven in en rondom een herberg – afspanning - handelszaak uit dien tijd en het lijdt

geen twijfel, dat bij een dieper ingaande studie van een of ander onderdeel nog veel op te diepen is. We hebben slechts een algemeen overzicht gegeven en houden het boek graag ter beschikking van degenen, die het in gelijk welk opzicht bij hun studie willen benuttigen.

K. PEETERS

(2) Een gulden = 20 stuivers; 1 stuiver = 4 oort. Een kwade schelling had dus een waarde van 5 ½ stuivers.

GOED NIEUWS

Reeds vele jaren staat de Napoleonshoeve te verkrotten. Als gewezen buur weet je dat bij de minste storm er een aantal pannen aan de voor- en achterzijde sneuvelen.. Dat maakt dat er jarenlang open plaatsen waren in het dak, langswaar het water lustig kon binnenlopen. Na een tijd waren er ook al ruiten stuk. Ondertussen had de toenmalige eigenaar binnenin schijnbaar al serieuze afbraakwerken uitgevoerd. Een hele periode stonden er twee containers met steenpuin en andere rommel op het erf. Door de ramen kon je zien dat er flink wat was afgebroken.
Dan stond er ineens "Verkocht" op de plakkaten. Vele mensen waren blij. Ze hoopten dat er eindelijk wat aan de hoeve zou gedaan worden. Maar... er gebeurde weer niets. De Napoleonshoeve stond opnieuw te koop. Enkele weken geleden deed het gerucht de ronde dat de hoeve weer verkocht zou zijn. Er waren terug pannen op het dak gelegd. Rondom de hoeve was alle onkruid verdwenen en er was een stuk beukenhaag bijgeplant. Zou er dan toch schot komen in de restauratiewerken.? En ...dan krijg je plots een mail van de Heer Jan Hectors, architect. En wat lees je daar in? Hij kreeg van de nieuwe eigenaar van de Napoleonshoeve de opdracht om deze te restaureren. Men wil van de hoeve een gewone woonst maken. Zij willen de hoeve terug herwaarderen en een verantwoorde restauratie uitvoeren, zodanig dat storende elementen verwijderd worden uit de gevels en dat binnen op een verantwoorde manier de oude elementen, voor zo ver het mogelijk is, gerestaureerd zullen worden. Monumentenzorg Antwerpen is bereid om hun volledige medewerking te verlenen. De architect is nu op zoek naar geschiedkundige nota's, naar oude foto's van gevels en interieur, naar namen en adressen waar bijkomende informatie kan bekomen worden.

'k Heb hem onmiddellijk de namen doorgegeven van personen die zeker wat weten over de hoeve. Personen die over waardevolle gegevens beschikken kunnen die altijd doorgeven aan WESALIA II, Gasthuisdreef 6C, 2990 Wuustwezel of mailen naar stan.dirven@skynet.be. De informatie wordt dan wel bezorgd.

ALOÏS BLOMMAERT

ZWARTE HEIDE

KEMPISCH VERHAAL

II.

MENSCHEN OP DE HEIDE

Gijsbrecht Geertsen is twaalf jaar. De tijd van schoolgaan en cathechismus leeren is voorbij. De pastoor mist den stillen jongen van tegen de heide. De tijd van schapenhoeden is achter den rug. Liesbeth, Wouters kind mist den braven kameraad, den gezelligen verteller.

Hij is de eenige die zijn schapen vier jaar lang naar de vroente leidde zonder boete op te loopen. Hij heeft nooit zijn dieren op andermans grond laten weiden; heeft nooit gras of ander voeder gestolen; heeft nooit akkervekens, afsluitingen of draaibomen beschadigd of laten open staan.

Gijsbrecht Geertsen is zijn kindertijd glansrijk doorgekomen, moeder is fier op hem en zal voortaan zelf de schapen hoeden ofwel zal Liesbeth ze komen halen. De jongen gaat met Wouter den Moerder naar de vennen.

Tegen Zundert liggen de plassen te blinken tusschen rijs, riet en wuifgras. Daar bewaart de slijkbodem turf voor stal en haard. Philips van der Meeren, de grondheer van Wuustwezel, en zijn kranige echtgenoote Vrouwe Maximiliana van der Noot hebben er het recht op het moer, diep of ondiep. Ook het Groot Gasthuis van Antwerpen en de prelaat van Sint-Bernaardsabdij hebben er ieder een plek in onvervreemdbaar eigendom.

De moerders graven de slijkerige klodden uit, zetten ze in hoopen, waar wind en zon ze drogen en tot bruikbare brandstof omzetten.

Ze moeren voor hun eigen haard, want de vennen zijn hun toegewezen door Jan van Assche, maar als de grondvrouwe enkele wagens vraagt voor haar gebruik of voor den verkoop in de groote stad, treden de stevige moerders aan met de zware modderlaarzen en de blinkende spade. Ze zetten de hoopen gereed en logge wagens uit de stad worden geladen tot het lederen getuig kraakt om de gespannen lijven van ossen en paarden.

In Antwerpen, dat voor de moerders een sprookjesparadijs is, staan de turfdragers paraat, lossen de wagens en voeren de brandstof in de voorraadhokken der koopers. En de ijverige, breede moerders schudden naast hun tijl gekruide boonen of geurige rapen de klinkende Rijnguldens in moeders open hand.
De moeren zijn een stuk van het leven der armen op de heide.

Wouter de Moerder neemt Gijzejongen mee. De weduwe Geertsen vroeg het hem en hij weigert nooit een dienst. Wout zal van Gijsbrecht Geertsen een allerbeste

moerder maken.Er is in het dorp veel over den jongen gesproken. Hij was altijd stil en vlijtig, gedienstig en gul. Sommigen meenden dat er een pastoor uit zou groeien.

De koster beweerde dat er in den blonden kop verstand zat voor een advokaat. Waarom ging hij niet naar de stad om rechtszaken te leeren.

De pastoor sprak ernstig met weduwe Geertsen en zegde dat Gijsbrecht te Brecht de Latijnsche school zou moeten volgen

– "Vrouwe Geertsen, uw jongen is voorbestemd om..."

Glimlachend heeft moeder geantwoord:

– "Voor vader stierf zei hij: "Laat hem niet vervreemden, moeder, ik schenk hem mijn waterlaarzen en mijn spade, dat hij mijn werk voortzette." De wil van een stervende is heilig, Meneer Pastoor. Gijsbrecht zal moerder worden."

Moeder Geertsen heeft haar jongen geleid, gevormd en liefde voor de heide en het moer ingeprent. Ze geeft hem al vroeg vaders spade en hij spit dag na dag een hoekje heide om, bezijden het huis.

Als hij met Wout meegaat, bengelen vaders zware laarzen aan de spade op zijn schouder.

Aan de moervennen werpt hij de klompen uit, trekt de laarzen aan en krijgt zijn eerste les.

Wouter heeft met hem geen last; in enkele dagen kent hij het werk en als hij een maand achter den rug heeft staat de jonge Geertsen zijn man in het modderige moerslijk.

Wouter de Moerder vertelt in "De Weirelt" aan ieder die 't horen wil dat Gijsbrecht Geertsen de beste moerder van 't dorp wordt.

Wat de turfstekers bijzonder opvalt is het vinnige brein van den nieuwen gezel. Hij kent de vennen en hun eigenaars, weet bij benadering hoe groot ieders bezit is, kent diepten, dikte der turflagen, ligging en hardheid der wegen en honderd dingen meer.

– "Hij heeft zijn oogen en ooren niet in zijn zak." lacht baas Anthone.

– "Ge moet hem zien hoe hij door de vennen klost!" vertelt Wouters, de leermeester. "Hij draagt de zaklaarzen van zijn vader; ze zijn hem een hand te groot, maar hij draagt ze en werkt als een groote.

De steek van zijn spade is niet zoo dep als die van de oude moerders, maar zijn blokjes moer zijn recht en hard en hij zet ze in schuin verband, hoog in hoopen, dat wind en zon ze drogen kunnen. Beste turf steekt hij.

En hij kent de vennen gelijk zijn hut. Hij weet te zeggen waar het Gasthuis van Antwerpen en de Sint-Bernaardsabdij hun moeren hebben liggen.

Het wonderlijkste is wel zijn gezegde omtrent de grenspalen. Alleen 't Rolleke, het loopend waterken tusschen Wezel en Zundert, ligt vast, zegt hij. Om de andere grenslijnen zal er nog lawaai en herrie komen. Ja, dat zegt hij."

Wouter de Moerder drinkt een pot bier, betaaalt een oordje en lacht hartelijk:

– "Baas, pas op dat de keurders niet binnenvallen. Uw potten schijnen me kleiner en kleiner te worden. Houd u aan de maat, beste kerel."

– "Laat de keurders komen, mijn potten zijn Antwerpsch gebakken aardewerk en hebben den vastgestelden inhoud. Lach om uw eigen potten, Wout."

Sekretaris Denys van Tyghelt treedt binnen.

– "Een dubbelen pot, baas."

– "Is er nieuws, sekretaris."

– "Hum, het kan gaan. We krijgen bezoek van den grondheer van Zundert."

– "Komt de graaf van Nassau naar Wezel?"
– "Hij of zijn afgevaardigden."
– "Wat hebben ze hier verloren?"
De baas zet den gevraagden pot voor van Tyghelt neer.
– "Danke baas."
– "Sekretaris, ik zet er een oordje op dat Nassau ruzie heeft met onzen grondheer over de gemeentegrenzen."
– "Gelijk hebt ge, Wouter, hoe weet ge dit? Eerst vandaag zijn de boden aangekomen."
– "Alleen 't Rolleke is de juiste grensafbakening."
Denys van Tyghelt kijkt verbaasd.
– "Ge zijt goed op de hoogte, Wout."
– "Maken de rijke heeren ruzie om enkele bunderen smerige vennen?"
– "Recht is recht, Wout."
– "Dat ze komen wonen in onze leemen hutten, dat ze mee moeren; dat ze mee schapen weiden op de groote vroente; dan zullen ze niet haaien op een reepje ven!"
– "Ge hebt weer eens gelijk, Wouter de Moerder, gij haalt uw wijsheid uit de breede luchten boven de hei. De heeren halen ze uit perkamenten leenboeken."
– "Dat ze de grenzen in hun boeken opteekenen, dan hoeft er geen woord meer aan verspild te worden."
– "Kent gij ze?"
– "Mijn kleine helper kent ze; hoe kan er dan voor geleerde heeren twijfel bestaan. Er zijn toch de eeuwige eik op het gehucht Ter Eik, verder de Ellendige Berk en de Koeput."
– "Alzoo opgesomd is het gemakkelijk, maar daartusschen kan de grens honderd bochten nemen."
– "Het is kleingeestig. Wij leven van de groote heide, allen samen. De vroente is onze moeder. Het moer is ons behoud. En nooit is er ruzie.
Dat de boeren, rijken, grondheeren en regeerders leven als wij, dan kunt ge al uw reglementen verbranden, sekretaris."
– "Dat komt door de opvoeding der stedelingen, Wouter. Zij wonen in steenen huizen en rond ieders erf staat een afsluiting. Elkeen weet wat er van hem en wat van zijn gebuur is. Gemeenschappelijk goed is er niet. Elke stap die ge er zet wordt gekontroleerd. Zet ge hem op uw eigendom zijt ge in orde; zet ge hem op anders bezit wordt ge gestraft en zet ge hem op de straat wordt ge belast."
De waard lacht; de moerder lacht; de sekretaris blijft ernstig.
– "Neem het niet zot op, vrienden. Is het hier niet hetzelfde in 't klein? Bezit, eigendom, geld en goed maken de wetten. Waarom is het hier verboden met den kruisboog te schieten en den bol te werpen bij de kerk en midden de huizen? Waarom mag niemand zijn schapen op andermans weiden laten grazen?
– "Een oogenblikje, sekretaris, door den stalen kruisboog en den zwaren bol kan men huizen en erven schade toebrengen; de schapen vreten andermans voeder weg. Zij die de huizen in het zweet van hun huid hebben gebouwd en zij die de akkers en de weiden hebben goedgemaakt en omheind, hebben recht op hun werk. Het is natuurlijk dat anderen daarvan de handen afhouden. Maar de wijde vennen, de stomme poelen tegen Zundert... Komt het daar op een bunder aan? Noch Hendrik van Nassau, noch onze grondheer van der Meeren hebben er ooit gewerkt."
– "Maar ieder der twee, of hun voorouders hebben elken bunder hei en moer betaald, dus willen ze hem hebben. Dat alles ligt in reglementen, testamenten en wetten

beschreven, Wout. De tol op Westdoorn is er een bewijs van. Daar is de lucht ook voor iedereen, de wegen liggen bloot en open voor ieder Wezelaar en wat gebeurt er... ieder paard, iedere karre, ieder runddier betaalt een tol voor den heer!"

De vrienden zwijgen. Het is waar: Voor het gebruik van den openbaren weg betalen voerlieden met paard en kar zeven duiten tol; dubbel gespan moet zeven oordjes leggen; ieder hoornbeest wordt voor drie duiten getaxeerd.en een schaap, een varken en een gans moeten ieder een duit opbrengen.

Sekretaris van Tyghelt zegt nog meer:

– "Ge spreekt van de vroente, Moerder. Ge kunt er vrij voeder maaien en broederlijk naast elkaar leven van wat de heide u schenkt. Maar wat zegt de vroentebrief van Jan van Assche?"

– "Ik weet het: dat al de gronden der ingezetenen hun toebehooren en dat de heide gemeenschappelijk voor de armen is."

– "Niets anders?"

– "Is er iets anders?"

– "Een heel bijzondere zaak: de grondheer hield al het moer, diep of ondiep voor zich zelf en zijn erfgenamen."

– "Verdraaid, daarom mag niemand een steek turf verkoopen, zelfs aan zijn naaste familie niet."

– "Juist gezegd, Wout. Ieder mag steken voor zijn nooddurft maar niets meer. Buitendorpers mogen niet opkomen en een Wezelaar mag geen kluit aan iemand van buiten de gemeente verkoopen. Voelt ge waarom het bij de grondheeren op een bunder vuilen poelgrond aankomt, vrienden?"

De waard staat erbij met den mond open. Zooveel geleerdheid maakt hem draaierig. Hij is blij dat de secretaris voor ieder een verschen pot bestelt.

– "Goed gesproken!" zegt hij en draaft weg.

Meerdere dorpers treden binnen en ze bespreken het grensgeschil dat sekretaris van Tyghelt en Wouter de Moerder openbaar maken.

– "Ze moesten die groote heeren een spade in de hand geven en in de vennen zetten," besluit bakker Aernout.

– "Spreek niet te bouw, Aernout, kijk eerst naar uzelf en weeg uw brood sekuur af."

– "Zwijg zelf, Heyn Willemsen, ik verdien niet meer dan zes stukken geld op een veertel meel. Die worden me door de boeken toegekend. De keurders mogen bij mij binnen komen wanneer ze willen. De gewichten staan in het schrijn en zijn nauwkeurig juist. Zullen de geburen zooveel lof kunnen spreken over den weg voor uw gedoe, platbroek."

– "Bakker Aernout, bemoei u niet met wat ge niet weet en houd uw vuilen snuit dicht. Ik bezit paard en kar en moet ieder jaar drie vrachten aarde bijbrengen om mijn wegenis op te maken. Ik heb er vijf aangevoerd. Verder heb ik de grachten gezuiverd en al mijn assche in de karresporen gegraven. Hebt ge nog wat te zeggen, zemelenjager?"

Gebuur Henryc Gorys slaat er een kwinkslag tusschen en drijft de koppers uit elkaar.

– "Drinkt samen een pot en betaalt er eentje voor mij." gekt hij luimig.

Het goede, eigengebrouwen bier maakt de gemoederen weer licht en zonnig. Bakker en boer betalen voor allen een schuimenden pot, knallen een zwaar schermwoord door de herberg en drinken met een gul:

– "Gezondheid!" het donkere nat.

Is het niet overal hetzelfde? Bloed en bier vloeien even gauw.

De jonge Geertsen komt binnen en helpt tappen en bedeelen. Sekretaris van Tyghelt wenkt hem en bekijkt den knaap van onder tot boven.
– "Ik hoor dat ge slim zijt, Gijzejongen. Waarom gaat ge niet naar de Latijnsche school te Brecht of te Hoogstraten?"
Gijsbrecht buigt voorover en fluistert:
– "Wij leven van de vroente, sekretaris."
– "Dat is geen beletsel, jongen. Ik was ook geen grondheerszoon en ik ben toch sekretaris. Er kan wat op gevonden worden, beste jongen."

Er glinsteren sterren in de heldere jongensoogen. Sekretaris worden beteekent een wonder paradijs binnentreden. Het is een schitterend ambt. Klerk zijn van de Schepenbank met haar zeven schepenen en schrijver worden van schout en grondheer, klinkt als muziek, schooner bijna dan het zingen van de wind over de heide, het suizen van het rijshout op de vroente en het ritselen van het helmgras tusschen de vennen.

Maar de zaak is sedert lang beslist. Gijsbrecht weet wat vader wenschte voor hij stierf en als hij denkt dat hij de heide zal moeten verlaten en de poelen niet zal terugzien dan met heerenkleeren en smalle schoenen aan, knipperen zijn oogen heel even tegen het helle licht van het gouden voorstel.
– "Neen, sekretaris, ik ga niet weg."
– "Maar als ik oud word en aan 't verslijten ga..."
– "Vraag Adriaen Diericxens, sekretaris, hij is een echte slimmerd. Ik meen dat hij naar Hoogstraten zal trekken, misschien wel naar Antwerpen of Brussel. Hij wil meester worden in de rechten of zooiets."
Van Tyghelt vraagt niet verder.

Een verbruiker roept om bier en Gijsbrecht Geertsen gaat tappen. Hij is niet bestemd om klerk te zijn. De heide is zijn leven. Adriaen Diericxens kan de volgende schrijver wezen.
– "Als 't u belieft, Dielis, een oordje."

Gijsbrecht legt het geld in de breede hand van den waard en bedient een volgende klant.
– "Brand!" huilt een schelle stem. "Iedereen ter plaatse, brandhaken, ladders en emmers mee. Ik loop de stormklok luiden."

Gebuur van den Berghe schuimt van zweet en stof. Hij komt van verre, ze zien het.
– "Waar is het, Michiel? Aan den heikant?"
– "De weduwe Geertsen. De stal gloeit."

Een aarden, gebakken kan slaat in scherven tegen den grond. Midden in de herberg hijgt Gijsbrecht Geertsen. "Moeders gedoe brandt. De stal staat in lichte laaie. Krulle-Mèt en de andere schapen, Anna, de geit, het zwijn en de konijnen zullen vergaan".

Hij vliegt naar de deur.
– "Vooruit, mannen!" gilt hij.

En met een snijdend:– "Moeder!" rent hij den weg op.

De mannen volgen. De noodklok tampt akelig. Ze slaat met enkelslag. De hamer stompt kort en snel op den bronzen rand, gejaagd en dringend.

Ze weten het allen. Iedereen moet ter plaatse zijn. Gebuur Michiel van den Berghe loopt rond en huilt zich de keel schor:
– "Bij weduwe Geertsen op de heide."
– "Neemt de haken, de ladders en de emmers mee."

De dorpelingen loopen. Er is een naaste in nood. Ze hebben hun primitief gereedschap bij.

De stal is niet meer te redden. Moeder Geertsen heeft met veel moeite de schapen en de geit buiten gejaagd. Ook de konijnenhokken sleurt ze op den kleinen akker. Het varken knort in een elzen haag.

Daar sissen de eerste emmers water op den gloed. De helpers stormen aan.

– "Het huis!" brult iemand.

– "De schuur!" schreeuwt een ander.

– "Hier, Michielssoon, Brouwer en Henryc, geeft emmers aan. Verdomd, droomt niet. Komaan, Jan, klim op!"

Moedig springen twee jonge mannen op het strooien huisdak. Ze huilen op emmers water. Het is noodig. Groote gensters vliegen van den stal naar het woonhuis. In de gloeiende hitte houden ze stand, Willem en Jan. Ieder vonk die overwaait dooven ze uit en ze sproeien water over de strooien welving en de plaggen nok.

– "De schuur! De schuur!"

Het schamele schuurtje is onhoudbaar. Het is van hout, riet en leem opgetrokken en met stroo gedekt. Het ligt vlak in den wind en onophoudend vallen gensters op het dak en de wanden. Vijf mannen waken op de nok maar ze staan plots in het vuurgeweld en moeten vluchten.

– "De brandhaken!" huilen stemmen.

– "Kan het niet anders?" vraagt moeder Geertsen schuchter.

– "Neen, mensch, wilt ge uw huis overhouden, moeten we ingrijpen."

– "Doet het dan. God helpe u."

Mannen met de lange, gladde stokken, waarop het vuur geen vat heeft slaan de haken in de wanden en snokken.

– "De stal naar binnen!" klinkt een bevel.

Tien haken doen de hout- en leemen wanden naar binnen ploffen. Zware rookwalmen slieren weg. Het water heeft weer zeggenschap.

– "De schuur uit elkaar!" is de tweede roep.

Twintig, dertig, veertig haken grijpen toe. Het gloeiend dak wordt neergehaald en sissend gesmacht in een weggesloot. De wanden hebben vuur gevat. Kort en krachtig kraken ze uit elkander. Op den huisakker worden ze afgemaakt. Alle haken slaan nu gretig in het blootgekomen roggestroo.

– "'t Is nog niet gedorschen." snikt de weduwe.

Verwoeder nog graaien de haken. Voor de tas in vuur kan opgaan is hij uit den greep van de spattende vlammen getrokken.

– "De schapen. Groote hemel!" gilt moeder plots. "Ze loopen op gebuur Elzens erf."

– "Krulle-Mèt! Anna!"

Een zware hand valt op haar schouder. Het is gebuur Elzen.

– "Laat de dieren waar ze zijn. Ze mogen deze maand op mijn weide grazen."

– "Danke, man, danke."

– "Geen dank. Zouden we geburen heeten als we elkaar niet helpen?"

Hij laat zijn stem zwellen tot een dondergeraas:

– "Wie heeft er plaats voor dit ongedorschen roggestroo?"

– "Ik Willem Willemssoon. Ieder drage een armvol en brenge 't in mijn schuur!"

– "Uw bakoven is beschadigd door de brandhakers en de blusschers, vrouwe Geertsen, kom zoolang bij ons eten."

– "Danke, gebuur Willem, danke Heyn, danke."

De stal ligt als een onooglijk hoopje zwart en bruin naast de vernielde schuur. Het woonhuis staat verzopen in beken water en slijk.

– "Daarin kunt ge niet wonen. Kom naar ons, vrouwe Geertsen, we hebben plaats en werk voor u."

– "Danke, Lodewyck, danke."

Weduwe Geertsen snikt in haar schort. 'n Jonge knaap trekt haar handen van haar gelaat weg.

– "Gijzejongen, we hebben niets meer!" huilt ze.

– "Mis, moeder", troost hij, "het huis is doornat maar het bleef gaaf en wind en zon zullen het drogen. Het broodgraan is bijna allemaal bij Willemssoon geborgen. Ik heb met Wout den Moerder afgesproken. Hij zal moeren voor twee en morgen begin ik den stal en de schuur weer op te bouwen. Dierick en Theunis helpen. We mogen leem graven bij Toon Janssoon. Ween niet, moeder, we wonen toekomende week terg op onze heide."

Moeder kijkt op. Haar jongen houdt haar handen. Wat is hij plots groot geworden. Hij is zwart als de verbrande wanden van den stal en zijn haar is verschroeid aan de slapen. Ze herkent vader Geertsen in haar kind.

– "Mijn goeie, groote jongen."

De helpers gaan naar huis. Geburen roepen hun de gulle gastvrijheid toe. De Kempen is goed en zacht voor die er lijden.

– "We komen er weer op, moeder. De vroente schenkt ons alles weer terug."

Krulle-Mèt blaat en slaat een zotten sprong. De geit graast ijverig. Voor 't eerst in hun leven staan de dieren in een omheinde wei.

Gijsbrecht Geertsen wascht zich in den drinkput van gebuur Elzen en leidt moeder naar Heyn Hendricxen waar de huisvrouw met haar meeweent en dikke sneden geurend roggebrood aanbiedt.

Dien nacht slaapt de weduwe Geertsen slecht. Ze hoort in de verte, op de heide, de wolven huilen en de hond van den schaper van den Bergh blaft woest als hij den vijand van zijn kudde in de donkerte weet ronddwalen.

's Anderendaags graaft Gijs leem uit den akker van Janssoon en de vrienden ruimen de puinen op.

Ze plaatsen zware palen op de hoeken, verdeelen de wanden in panneelen, zetten tusschenbalken, en vullen de ruimten met vlechtwerk van rijshout en riet. Stal en schuur herrijzen uit de zwarte puin.

De wind en de zon drogen het woonhuis. Geburen steken een hand toe en het werk vordert snel. Samen smeren ze de wanden vol leem en dekken het dak met stroo en plaggen.

– "Kom, moeder, het is gereed, mooier en grooter dan vroeger."

Een week later grazen Krulle-Mèt en de andere schapen weer op de vrije vroente, moeder Geertsen bakt in een nieuwe bakoven en Gijzejongen steekt weer moer, naast Wouter, die hem onder 't schaften doet vertellen van de heide en het ven.

Zingend gaat de wind over de vroente en door het wuivend gras. De zon warmt de mulle Kempen en die van de vroente vinden God en de wereld mild en goed.

In die dagen stappen vreemde menschen over de moerwegen naar de grenspalen tusschen Wuustwezel en Zundert. De turfstekers zien hen gaan en lachen om de onnoozelheid van het geschil.

– "Voor die armzalige twee, drie bunders slijk!" mompelen ze.

's Anderen daags weet Gijsbrecht Geertsen er alles van. Sekretaris van Tyghelt heeft het hem verteld.

– "Twee heeren zetelen voor Hendrik van Nassau en twee voor Philips van der Meeren. Ze zullen alles grondig nazien, de boeken raadplegen en de oudste ingezetenen ondervragen. Kijkt, daar zijn ze weer."

De schout en de sekretaris wijzen hun den weg. Aerde van Liere, de fiere ridder gaat voorop. Na hem komt Meester Joos Mannaert. Zij zijn de afgevaardigden van Hendrik, graaf van Nassau, grondheer van Zundert. Hen volgen Meester Anthony Heenkenschoot, raad en meester in requesten in den raad van Brabant, en Jan van den Wyngaerde, schout van Brecht, de twee vertegenwoordigers van Philips, grondheer van Wuustwezel.

Ze praten vriendelijk met elkaar alsof ze beste vrienden zijn, maar in hun oogen glanst overwinningsdrang. Ieder zal de belangen van zijn opdrachtgever dienen en om de voordeeligste grensscheiding vechten.

Drie bijgevoegde arbiters vullen de groep aan. Prachtmenschen zijn het en de moerders grijpen eerbiedig naar de muts.

Meester Nicolaas Everardi is doctor president; Jan Wemelinghe draagt den titel van doctor deken van Sint Gudule te Brussel; Meester Jan Auxtruijes is lid van den geheimen raad des Konings van Castiliën. Zij drieën zullen uiteindelijk oordelen en beslissen waar de grensscheiding loopen zal en wien de betwiste plassen zullen toebehooren.

De turfstekers laten de spade rusten en kijken hen na.

Bij de Granegracht vinden de heeren den eersten paal. Hij is van ouds her bekend. Vandaar uit schiet de grens naar den Koeput. Eens hebben de paalmeesters daar ter plaatse een heele koe gebraden en opgeëten. Daarbij dronken ze zes tonnen bier leeg. De plek is vermaard gebleven en verliest haar naam Koeput niet zoo gauw.

Als ze den Koeput achter zich laten, loopen ze recht naar den Ellendigen Berk. Is er iets beter dan 'n boom om 'n grenspunt aan te wijzen. De groote eik tusschen Zundert, Loenhout en Wuustwezel heeft nog nooit ruzie onder zijn kroon gehoord. Hij teekent de scheiding en liegt niet. De Ellendige Berk liegt evenmin. De grens is gevonden: Van den paal bij de Granegracht naar den Koeput en van den Koeput naar den Ellendigen Berk. Het is niet meer dan dat. Gijzejongen Geertsen weet het zoo goed als de schout en Denys van Tyghelt. Waarom is het noodig dat personen met naam en faam, vreemd aan vroente, heide en moer, in een voor hen onbekend gebied, moeten oordelen en besluiten?

De moerders lachen er om en steken vlijtig turf. Zij leven naast elkaar en voelen zich elkaars naaste. Ze meten niet, ze twisten niet. Ze trekken de zware modderlaarzen aan, wijzen elkaar 'n goede plek, slaan een kruis en steken de spade diep in den slijkerigen bodem.

Maar de moerders hebben geen steenen huizen, geen geldkist met koperen banden, geen advokaten of requestmeesters... ze leven samen van de heide en van het moer. Ze werken en zijn gelukkig. De heide is groot en mooi, de vennen zijn ver en vruchtbaar en voor de menschen van Wuustwezel maakt een bunder min of meer geen merkbaar verschil...

– "Wat zegt de sekretaris ervan, Gijzejongen?"

– "Hij zit vlak bij de heeren en schrijft hun grieven op. Wat kan hij anders dan zwijgen en knikken?"

– "Wat zeggen ze van de paalsteden?"

– "De grenspalen zijn echt en juist."

– "Kunnen de palen niet verplaatst zijn?"

– "Denkt ge dat iemand den moed heeft er de hand aan te slaan? Men zou hem in een plek heide graven tot alleen zijn hoofd nog boven steekt."

– "Hij zou het niet warm hebben in den killen grond."
– "Men zou een ongeoefenden os voor den ploeg spannen en over de plek jagen, heen en weer, tot het ploegmes den paaldief de borst openrijdt of arm of rug over de heide sleurt."
– "Zwijg, Gijsbrecht, dat is verschrikkelijk."
– "Maar het is waar. Vroeger maakte men korte metten met de paaldieven."
– "Vertel ons wat anders, Gijzejongen."

De spaden rusten, het moeren valt stil.

– "Vertel ons, Gijsbrecht, wat had ge gisteren te zeggen over de verdwenen klok van het Zwarte Ven?"
– "Hebt ge haar nog nooit gehoord?"
– "Nog nooit."
– "Welnu dan..."

De moerders wasschen hun handen in een zonbelichten venplas, werpen de modderlaarzen uit en zitten neer. Ze halen het kruimige roggebrood boven, breken de brokken met de eeltige vingers of snijden met hun zakmes stevige hompen die ze beleggen met het gezouten vet of met een stuk gerookt spek van het eigen gemeste zwijn.

Ze slaan en kruis en eten.

Zon en wind drogen hun turven en hun zweet.

Ze luisteren naar den jongen verteller, rusten en zijn gelukkig.

– "Het Zwarte Ven, tusschen de Bruinleegt en den Huisheuvel is al lang bekend als beste moerkuil. Als we er dag na dag met de modderlaarzen doorheen waden en het moer ophalen is er niets dat ons afschrikt of doet vermoeden dat er onraad sluipt rond het ven.

Voor ons is het een moerkuil zonder meer.

Nochtans is het Zwarte Ven reeds lang berucht en gevreesd door vreemden, reizigers, boeren en allen die niet bekend zijn met de harde wegen doorheen de poelen.

Lang, lang geleden hing in den toren een ongewijde klok. De eerste maal dat ze geluid werd braken de steunbalken met akelig gekraak in stukken en de klok vloog uit den toren in het moer, wel tien steken diep.

Twee kerels, van hel of van duivel verveerd, hadden het ongeluk gezien en zouden de klok opgraven, en verkoopen als gietsel voor standbeelden en versieringen.

In een donkeren stormnacht vervoerden ze het zware gevaarte door de vennen naar het noorden. Ze hadden een handkar gestolen en met stroo en riet belegd om de bronzen kerkstemme veilig en geluidloos over de grens te brengen. Alover den Huisheuvel sleurden ze de karre en wilden tusschen de Bruinleegte en het Zwarte Ven het harde pad volgen naar het noorden toe.

– "Meer naar rechts, Peeter." zei de eene.
– "Neen, ik weet den weg, Claessone, zwijg!" riep de andere.

Ze snokten als peerden aan de kar, maar hoe verder ze kwamen, hoe zwaarder de vracht werd.

– "Ik zeg dat we meer rechts moeten, Peeter!" gromde Claessone nijdig.
– "Wat wilt ge toch, brombeer? Zwijg en trek uw streng. We zijn al op den rand van het Zwarte Ven en ge wilt nog meer naar rechts. Wilt ge verzuipen, ga alleen rechts."

Grommend en grollend zwoegden ze verder. De karre hotste en botste en de klepel liet den eersten zwaren slag over de vennen dreunen.

– "Verdomd, Peeter!"

– "Duivelsche Claessone!"
– "Ge speelt met den klepel in plaats van te werken."
– "Dat doet gij, slimmerd!"
De kar zonk zichtbaar weg in het moer en de dieven scholden luid en heftig.
– "Het is uw schuld, Peeter!"
– "De uwe is het, Claessone!"
Het gevaarte zonk langzaam maar zeker.
– "Bind den klepel vast. We zullen de klok van den wagen nemen en op het vaste pad brengen."
Ze vlochten dikke bundels stroo en zouden den klepel omhullen tot hij niet meer roeren kon.
– "Het gaat niet, Peeter, we moeten de klok kantelen."
– "We zullen haar kantelen, Claessone."
Ze klommen op den wagen en lichtten de klok op. Met een brommenden slag viel de klepel terug.
– "Aï mij, Peeter, houd haar!"
– "Aï mij, Claessone, werk mee!"
De klok schoof terzijde; de twee dieven wilden haar weerhouden maar ze vielen tegelijk met hun gestolen goed van den wagen. Het bronzen gevaarte lag op hun borst; de klepel bonsde zwaar op den gladden rand en het Zwarte Ven slokte klok en dieven op in haar diepe laag moerslijk.
's Anderen daags vonden moerders de handkarre en wat stroo. De klok was en bleef verloren.
Dit is echter niet heel de geschiedenis van het Zwarte Ven. 's Nachts als het stormt; als de wind raast, als het helmgras huilt; als de plassen rimpelen en als het moer schuimt, komt de duivel en slaat op de dieven los:
– "Luidt de klok, schavuiten!"
En hij ranselt tot Peeter de klok houdt en Claessone de klepel roert.
– "Luider! Luider!"
En hij ranselt harder tot de boeven zweeten als turfdragers en de klok galmt over de vennen. Hij die in den avond of den nacht, bij ontij, door de vennen moet, hoort de klok en is verheugd.
– "Ha, het klokje roept, ik ben vlak bij de kerk."
Hij stapt op het lokkende geluid af, loopt in het Zwarte Ven en verstikt in het slijk.
Dan is de duivel tevreden en vallen Peeter en Claessone uitgeput neer onder het gewicht van hun diefstal. Eeuwig zal de heiligschennende daad op hun leden drukken.
Alleen in den Kerstnacht is de verzonken klok niet in duivelshanden. Op het wondere uur zweven engelen neer en lichten haar uit het weeke slijk. Blij en jubelend zingt ze den Mensch geworden Heiland ter eere. Dan is ze vrij en los en klinkt over de vennen en de heiden.
Geloof me, vrienden, we weten nooit vanwaar ze komen, die wondere kerstklanken in ons hart. We hooren en voelen hen ieder jaar en hebben er geen uitleg voor; geloof me, dat zijn de heerlijke tonen der verzonken klok van het Zwarte Ven als de engelen haar voor den meester luiden.
En... ieder moerder zal het weten en ondervonden hebben: de dag is soms lang, de lucht heet, het moer zwaar en stinkend; er dreigt onweer in 't verschiet; de kop bonst en het hart mort; de lust komt op om af te breken met alle gezwoeg en geslaaf; dof kloppen de pols en de slapen alsof een verre klok tampt. Dat zijn de lokkende

tonen der verzonken klok van het Zwarte Ven als de duivel Peeter en Claessone ranselt en hen luiden doet.

Hoort ge, vrienden, dat is de oude sage van het Zwarte Ven, den donkeren moerkuil tusschen de Bruinleegte en den Huisheuvel..."

Dien avond, als de breede moerders aan de ruwe houten tafel zitten en de dampende boonen verorberen, denken ze nog even terug aan de verzonken klok. Het nachtelijk huilen van een eenzame wolf of het janken van een hongerigen hond wekt in hun eenvoudig hart griezelige beelden van onheil en dood. Dat heeft het verhaal van Peeter en Claessone gedaan. (wordt vervolgd)

WERKEN AAN DE TOREN EN DE GALMGATEN VAN DE KERK VAN LOENHOUT IN 1712 – 1713

PRIJS GELEVERDE MATERIALEN EN ARBEIDSLONEN

In 1711 barstte de kerkklok van Loenhout. De inwoners van Loenhout beslisten in 1712 om een nieuwe klok te laten gieten door de bekende Lierse klokkengieter Alexius Julien. Omdat de nieuwe kerkklok grote en zwaarder was dan de oude, moesten er aanpassingswerken aan de kerk uitgevoerd worden. In onderstaand artikel wordt duidelijk hoeveel de bouw van een nieuwe zoldering, toren en galmgaten van de kerk én de ophanging van de nieuwe kerkklok gekost heeft.

In zijn boek naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van de Landelijke Gilde van Loenhout, schrijft J. Cuyvers onder meer dat in 1712 gewerkt werd aan de kerk van Loenhout met de bedoeling om het gewelf van het koor in dezelfde stijl te maken als het gewelf van 1685.[1] Wat de auteur echter over het hoofd gezien heeft bij zijn onderzoek naar de geschiedenis van de kerk van Loenhout, zijn enkele rekeningen die zich bevinden in het parochiearchief van Loenhout. In dit archief bevinden zich namelijk twee rekeningen in verband met verbouwingswerken aan de kerk van Loenhout gedurende de periode 1712-1713: een rekening voor het verbouwen van de toren van de kerk en een rekening voor het maken van galmgaten en het

[1] CUYVERS, J., *Landelijk Loenhout. Bijdrage tot de geschiedenis van Loenhout*, Wuustwezel, 1995, p. 115-118.

ophangen van de nieuwe kerkklok.[2] In 1711 was de kerklok gebarsten en het ophangen van een nieuwe kerkklok vereiste verbouwingen aan de klokkentoren, verbouwingen die uiteraard betaald moesten worden. Vandaar de twee rekeningen.
Vooraleer we echter de verbouwingswerken aan de kerktoren onder de loep nemen, moet er eerst toch duidelijkheid geschapen worden over de klok zelf. Kerkklokken hebben in het verleden immers vaak een belangrijke rol gespeeld in de (politiek-institutionele) geschiedenis van dorpen en we denken hier dan vooral aan de zogenaamde tiendenklokken. Tijdens het Ancien Regime was in Loenhout de Sint-Bernaertsabdij uit Hemiksem als 'tiendenheer' rechthebbende op de tienden.[3] Dit al dan niet onrechtvaardige systeem van tienden bracht de tiendenheer heel wat op in geld en in natura, maar bracht voor de tiendenheer ook plichten met zich mee. Zo moest de tiendenheer onder meer instaan voor het onderhoud van de kerk, de toren en de vensters, maar ook voor de tiendenklok. Deze klok kondigde aan wanneer er mocht gestopt worden met werken en wanneer de knechten van de tiendenheer hun rechten kwamen ophalen. Na verloop van tijd ging men stelselmatig de klok ook gebruiken om de liturgische diensten aan te kondigen en om de overlijdens aan te kondigen. In principe moest dus de Sint-Bernaertsabdij instaan voor het leveren en het onderhouden van de tiendenklok. Volgens J. Cuyvers was de abdij op 5 juni 1310 echter ontslagen van deze plicht door de toenmalige heer van Loenhout, Arnold van Hellebeke én de inwoners van Loenhout. Toen volgens de auteur de tiendenklok in 1711 barstte, beriep de abdij zich dan ook begrijpelijkerwijze op deze eeuwenoude overeenkomst om niet te moeten betalen voor de aanschaf van een nieuwe klok. Uiteindelijk zouden het de inwoners van Loenhout zijn die voor alle kosten moesten opdraaien. Nog volgens bovengenoemde auteur deed de abdij echter een geste die kon tellen: zij leende aan de inwoners van Loenhout renteloos het geld voor de herstellingskosten van de klok.[4]

De verleiding is groot om te denken dat, zoals zo vaak in de geschiedenis gebeurd is, de geestelijke overheden zich weer handig wisten te ontrekken aan hun plicht om in te staan voor het onderhoud van de gebouwen die zij gebruikten voor hun diensten.

---

[2] De rekeningen zijn te raadplegen in het Documentatiecentrum Wesalia II, *Kerkarchief Loenhout*, farde 3, Kerk, gebouwen en onderhoud, niet gefolieerd.
[3] Een tiende (*tiendrecht* en *tiendenrecht*) is een vorm van winstbelasting, waarbij men een tiende van de opbrengst dient te betalen aan een tiendenheer, in het geval van Loenhout de Sint-Bernaertsabdij.
[4] CUYVERS, J., *o.c.*, p. 199-203.

Door zich te baseren op een of andere overeenkomst uit een zeer ver verleden weigerde de Sint-Bernaertsabdij de nieuwe tiendenklok te financieren. Maar hier wringt echter het schoentje. J. Cuyvers gaat in zijn betoog zwaar in de fout door te beweren dat het de tiendenklok was die gebarsten was en bijgevolg vernieuwd moest worden. Diepgaand onderzoek van wijlen A.J. Weyns, voormalig gemeentearchivaris van Loenhout, heeft echter uitgewezen dat er in Loenhout nooit sprake is geweest van een tiendenklok. Om dit tekort aan te vullen maakte de tiendenheer steeds gebruik van de dorpsklok om het bezoek van hun dienaars aan te kondigen. Het dorpsbestuur van Loenhout kon dus per definitie de Sint-Bernaertsabdij niet 'dwingen' om de financiering van de nieuwe klok voor haar rekening te nemen. Na zware onderhandelingen kwamen het dorpsbestuur en de abdij echter tot een compromis: het klooster zou de kostprijs en de transportkosten van de nieuwe klok voorschieten. Loenhout zou dit bedrag renteloos terugbetalen van zodra de klok in de nieuwe toren zou hangen. Na de deal tussen Loenhout en de abdij werd de gescheurde klok richting Lier naar klokkengieter Alexius Julien gestuurd om ze te laten hergieten. De nieuwe klok zou bijna dubbel zo veel gaan wegen als de oude: de oude klok woog 1093 pond, de nieuwe 2094 pond. Alexius Julien ontving 1.008 gulden voor geleverde diensten en voor het transport werd 60 gulden en 2 stuivers betaald. Een zware investering voor een kleine dorpsgemeenschap. Maar Loenhout was blijkbaar fier dat zij alles zelfs kon bekostigen. Het opschrift van de klok was dan ook: "Communitas Loenhoutana me refeci fecit per Alenum Julliën, anno Domini M VII XII" (De Loenhoutse gemeenschap heeft mij laten hergieten door Alenum Julliën, jaar des heren 1712).[5]

Maar de inwoners van Loenhout zouden nog voor zwaardere kosten komen te staan. De nieuwe klok was immers twee maal zo zwaar en veel groter dan de oude klok en daarom moesten er verbouwingswerken gebeuren aan de toren en moest er gewerkt worden aan de galmgaten van de toren. Daarvan zijn de onderstaande rekeningen het bewijs. Deze rekeningen hebben betrekking op de werken die zijn uitgevoerd in de periode 1712-1713 en die dienden om alles in gereedheid te brengen om de klok in de toren op te hangen. Zij werden aan de schout en schepenen van Loenhout voorgelegd door de aannemer van de werken. We kunnen eigenlijk spreken van twee

[5] WEYNS, A.J., "Een nieuwe klok voor Loenhout", in: *Loenhouts informatieblad*, 1 november 1973, p.15-18 en VAN AKEN, A.J., *Geschiedenis van Loenhout*, Antwerpen, s.d., p. 23-27.

verschillende rekeningen die over twee verschillende soorten werken gaan (de aannemer van de werken spreekt over drie rekeningen). De eerste rekening heeft betrekking op het verstevigen van de zolder en de uitbouw van de toren om de nieuwe klok te kunnen huisvesten. De tweede rekening betreft het verbouwen en vergroten van de galmgaten en het bevestigen van de nieuwe klok. Door het ontleden van de rekeningen komen we de prijzen van de bouwmaterialen en de lonen van de aannemer en zijn gasten te weten en de duur dat de bouwvakkers gewerkt hebben. Dit is bijzonder interessant om te vergelijken met andere bronnen op andere plaatsen om te weten te komen hoe bijvoorbeeld de prijs- en loonsverschillen lagen ten opzichte van nabijgelegen dorpen of steden zoals Hoogstraten of Antwerpen. In wat volgt zijn de rekeningen integraal weergegeven op de wijze zoals zij in het archief te vinden zijn. Woorden of termen die voor moeilijkheden kunnen zorgen bij de ontleding van de rekeningen, zijn in voetnoot verklaard.

De eerste rekening valt eigenlijk in twee rekeningen op te splitsen. In het eerste deel van deze rekening komen we te weten welke bouwmaterialen geleverd zijn om de nieuwe zoldering te plaatsen waarop de nieuwe torenspits moest rusten en hoeveel deze materialen gekost hebben. We komen de prijs van de houten balken en latten en van de eiken vloerplanken te weten. Bovendien kunnen we uit de rekening afleiden hoe lang men bezig geweest is om de zolderplanken klaar te maken en ze op te hijsen en om de zoldering af te werken. We kunnen uit de rekening opmaken hoeveel loon hiervoor betaald is geweest. Interessant is dat we leren wat de verschillen zijn tussen de lonen van de aannemer zelf, zijn gasten en een leerjongen. Het tweede deel van de rekening handelt over de werken aan de kerktoren. Het geleverde bouwmateriaal wordt verrekend en lonen worden opgegeven voor de verschillende activiteiten, namelijk het aanbrengen van de gordingen en de dwarsbalken en het ophijsen en in elkaar passen van de toren. Uit de rekening blijkt dat de toren zelf op de begane grond gemaakt is en in zijn geheel naar boven werd gehesen om daarna op de zoldering geplaatst te worden. Bovendien heeft de aannemer ook nog de ankerpunten voor de klok aangebracht, want hiervoor rekent hij ook een loon door.

Specificatio van verdienden arbeijtsloon ende gelevert hout en nagels aen den tooren van loenhout ende dat door oorden[6] van den heer schouthet en scheepenen int jaer 1712

inden eersten geleevert vier balcken tot[7] den solder om de belleferooij[8] op te setten waer dat de twee onderste balcken swaer sijn 11 en 9 duijm[9] lanck 22 voet[10] ende de twee bovenste balcken 21 voet den voet tot 12 stuijvers bedraght dese vier balcken	51	12	0[11]
item[12] tot den selfden solder geleevert een hondert ses en dertigh voeten ribben[13] den voet 3 stuijvers comt	13	12	0
item noch gelevert tot den selfden solder twee hondert achtendertigh voet eijcken solder breet van onderhalven duijm diet den voet drij struijvers eenen halven comt	41	13	0

item noch gelevert twee balcken van 20 voeten lanck die

---

[6] Door oorden: voor rekening van, in: VAN DALE, J.H., *Woordenboek der Nederlandse Taal (WNT).* 's Gravenhage-Leiden, 1851-1995, deel 11, kolom 77.

[7] Tot: tot een bepaald doel, voor, in: VERDAM, J. en EBBINGE WUBBEN, C.H., *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, 's Gravenhage, 1932, p. 615.

[8] Bellefrooij: wachttoren, klokkentoren, ieder voornaam gebouw met een toren, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 72. In ons geval: klokkentoren.

[9] Duim: lengtemaat die de breedte van een duim weergeeft. In Loenhout bedroeg een duim $1/10^{de}$ van een voet. (zie voetnoot 9) Duim werd eveneens gebruikt als een maatstaf om een doormeter van iets weer te geven, meestal voor een koord, in: *WNT*, deel 3.2, kolom 3577-3584. In deze rekening wordt er bedoeld dat de houten balken een doormeter hebben van 11 op 9 duim.

[10] Een voet in Loenhout bedroeg een voet 0,28743 meter. Zie VANDEWALLE, P., *Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg*, Gent, 1984, p. 55.

[11] 51 gulden, 12 stuivers en 0 penningen (waarbij 1 gulden = 20 stuivers. 1 stuiver = 16 penningen). Dit is de normale manier van noteren in rekeningen. Toch zien we verder in de rekeningen dat ½ stuiver in de laatste kolom geplaatst wordt. Dit is zeer ongewoon!

[12] Item: dit is het woord waarmee een volgend artikel in een rekening wordt ingeleid. Het heeft dan de betekenis van 'evenzeer' of 'evenzo' en wordt daarmee gebruikt als bijwoord. Als zelfstandig naamwoord gebruikt, betekent het gewoon een rubriek in een rekening.

[13] Ribbe: (dunne) balk, lat, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 493.

onder de twee onderste kruijs			
balcken liggen om reden dat die			
recht boven de galmgaten liggen			
die voor onder lagen dienen den			
voet 6 stuijvers comt	12	/	0
tot den solder gelevert 75 solder			
veeren comt	0	14	0
den solder ve[er]cracht van			
gelevert hout de[n] somme van	110	11	0
item aen het ree maecken[14] vande[n] solder plancken			
gewerckt ick eenen dagh eenen halven de 13-14			
september iederen dag voor mijn eenen gulden vier			
stuijvers comt	1	16	0
item aen het opwienden[15] ende leggen			
van balcken en rubben[16] en solderingh			
gewerckt ick vijf dagen den			
19-20-22-23-24 dito[17] comt	6	/	0
den selfden dito Cornelis den Naeyer vijf daghen			
comt	5	/	0
Cornelis Roevens vijf dagen comt	5	/	0
Jan vijf voor den dagcost	2	10	0
item dese[n] rekeninghe[n] van den solder			
int geheel bedraght de somme[n] van	139	17	0

rekeninge van den bellefroij

[14] Ree maecken: gereed maken, in orde brengen, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 487.
[15] Opwienden: ophijsen, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 444.
[16] Rubben: houten ribben, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 502.
[17] Dito: in dit geval wordt dito gebruikt om een eerder vermelde maan aan te duiden, in dit geval dus september.

inden eersten tot de bellefroij gelevert twee bovebalcken lanck 15 voet een halven swaer 90 – 11 duym den voet 12 stuijvers comt voor de twee bovenbalcken	18	12	0
item solder balcken soo lanck als ander swaer 10 – 8 duijm den voet acht stuijvers comt	12	8	0
item tien steijlen[18] van 8 voet eenen halven lanck 9 duijm vierkant voor den voet 8 stuijvers comt	84	0	0
item geleevert 152 voeten cruijs banden[19] swaer 7 – 4 duijm vierkant den voet 3 stuijvers eenen halven comt	26	12	0
item 2 gordeghe[20] van 7 voeten lanck 8 a 10 duijm swaer dan voet tot 8 stuijvers comt	5	12	0
bedraegt van gelevert hout sommo	97	4	0
item aen het werken van de bellefroij			
gewerckt ick vijf dagen comt	6	0	0
Cornelis den Naeyer vijd dagen	5	0	0
Cornelis Roevens vijf dagen	5	0	0
Jan vijf dagen	2	10	0
ick nog 2 dagen een schof[21] den			

[18] Steijlen: palen, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 578.
[19] Cruijs banden: dwarshouten, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 315.
[20] Gordeghe: dwarshouten waarmee palen verbonden worden, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 227.

25-26-27 october comt	2	5	0
den selfden dito Cornelis de			
Naeijer eenen dagh en drij schof			
comt	1	2	½
Cornelis Roevens 2 dagen een schof			
comt	1	16	0
Jan 2 dagen een schof comt	0	18	0
item aen het opwinden en ineen			
doen van de bellefroij gewerckt			
ick 6 dagen	6	0	0
Cornelis den Naeijer 6 dagen	5	8	0
Peeter 6 dagen	5	8	0
Jan 6 dagen	2	8	0
ick noch een dagwerckt aen			
het aendoen van het rat en de reepe[22]			
comt	1	/	0
Cornelis eenen dagh	0	18	0
noch gelevert een goodt daer de			
kloock aen hanght van vijf			
voeten lanck den voet 10 st.	2	10	0
dese rekeninghe bedraght van			
arbijt ter somme van	52	2	½

De tweede rekening beschrijft de kosten die gemaakt zijn voor het leveren, het stellen en het maken van de galmgaten in het oostelijke en het westelijke deel van de kerktoren en voor het ophijsen en bevestigen van de kerklok. Eerst krijgen we een goede beschrijving van de materialen die nodig waren om de galmgaten te vermaken

[21] Schof: een vierde van een werkdag, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 522.
[22] Reep: dikke koord of touw. Eveneens een strik of strop om iets aan vast te maken, in dit geval om de klok mee aan te zwengelen, in: *WNT*, deel 12.3, kolom 1064-1066.

en langs de buitenkant af te werken. Daarna deelt de aannemer mee hoe lang hij aan de galmgaten heeft gewerkt en wat dit allemaal moest kosten. Daarna meldt hij hoeveel tijd het gekost heeft om de klok naar boven te hijsen en te bevestigen. Naargelang de tijd die hij hierin gestoken heeft (3 dagen met 4 personen), blijkt dit geen gemakkelijke klus geweest te zijn. Bovendien rekent de aannemer nog extra aan voor het gebruik van een hijskraan en de slijtage van materialen (koorden).

van het leveren en maken van de twee galmgaten in den oosten ende weesten

inden eerste gelevert 87 voet cassijn[23] hout den voet 3 st. comt	13	1	0
item tot de vier kapkens[24] gelevert 20 voet hout swaer 5 a 7 duijm den voet 3 steen halven comt	3	10	0
item den vier rondeelen[25] met het latwerck voor hout comt	4	1	0
item tot de acht schielden in de galmgaten gelevert een hondert voeten dycken bert[26] den voet eenen stuijver een halven comt	7	10	0
item aen het vermaecken van de gelmgaten			
gewerckt ick vier dagen	4	/	0
Cornelis den Naeijer vier dagen	3	12	0
Cornelis Roevens 2 dagen	1	16	0
Jan drij dagen	1	16	0
aen het stellen van de galmgaten gewerckt ick acht dagen	8	1	0

[23] Cassijn: hout voor een deur- of vensterkozijn, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 283. In dit geval het hout dat dient om de kozijnen van de galmgaten te maken.
[24] De kappen van de galmgaten.
[25] Rondelen: ronde buitenwerk van de galmgaten, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 500.
[26] Bert: plank, in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, p. 79.

Cornelis den Naeijer tien dagen	9	1	0
Cornelis vijf dagen	4	10	0
Jan negen dagen	3	12	0
aen het stellen ende opwinden van de kloock			
gewerck gewerck (sic!) ick drij dagen	3	1	0
Cornelis den Naeyer drij dagen	2	14	0
Cornelis Roevens drij dagen	2	14	0
Jan drij dagen	1	4	0
noch gelevert 4 buijsen om het klockseel door te speele	0	8	0
tien gulden voor sleet van de asreep[27]	10	/	0
ses gulden voor den boorstreep[28]	6	0	0
2 gulden voor de kamandels[29]	2	/	0
dese bovenstande drij rekeninge beloopen			
drijhondert en tachentich gulden en achthien			
stuijvers en eenen halven	380	18	½

Jan De Meester

[27] Asreep: Touw dat rond een as wordt geslagen om een gewicht naar boven te hijsen, in: VOS, P.H. en WEYNEN, A., *Woordenboek van de Brabantse dialecten*, deel II, aflevering 2, p. 430.

[28] - Boorstreep: touw dat rond de zoom of opstaande rand van de klok word geslagen, in: *WNT*, deel 2.1, kolom 708-710.

[29]- Kamandel: kraanarm om stenen of andere materialen naar een grote hoogte te hijsen; de horizontale balk van een (steen)kraan. in: *Woordenboek van de Brabantse dialecten*, deel II, aflevering 2, p. 430.

VERKOOP VAN HET KASTEEL TE LOENHOUT

Op een affiche van 't jaar 1841 lezen we: "Verkooping der voormalige Heerlijkheden van Loenhout en Popendonck.."
De verkoop, aangekondigd voor 23 - 24 augustus en 6 - 7 september 1841, ging uiteindelijk door op 15 oktober 1841.
De verkoopakte werd opgemaakt door de Antwerpse notaris Judocus Hanegraeff (1841 n°4864)
De verkopers waren Hendrik Van Beeck-Vollenhoven, koopman te Amsterdam. Hij handelde in eigen naam en ook in naam van zijn echtgenote Maria Stadnilski, en zijn zuster Agatha Petronella Van Beeck-Vollenhoven en haar man Samuel Alexander Hemmingson die te Velp in Gelderland woonden.

Zij verkochten aan:

A. Franciscus Henricus Elsen, suikerraffineerder, wonend in de Venusstraat te Antwerpen de volgende goederen:

"Een kasteel hebbende keuken met aenhorige onderaerdsche vertrekken en verscheyde gewelfde zeer drooge kelders, vestibule, trapzael, verscheyde zalen en kamers, billardzael op de eerste verdieping beneffens een aental slaepkamers met hunne cabinetten en gerieven en groote zolders, alles van eene goestieuse en sterke constructie met twee torentjes en uytspringende vleugels ter zijdewaerts van de stoep of perron, komende regt over de beukendreef leydende naer het dorp, bassecour met schuer, koestal, hoveniershuys, remise en stalling voor acht peerden met palfreniers en harnasurekamers, het alle omringd met breede gragten, met daerbij alle de soo reëele als exemptuele regten, privilegien en voordelen thans nog afhangende of die in het vervolg zouden kunnen afhangen en behoorende aen de voormalige heerlijkheyd van Loenhout, mitsgaders twee andere wooningen en verscheyde parceelen bouw- en hooyland, hoveniers en lusthoving, opgaende geboomte, hakhout, plantagien en dreven met alle de boomen staende soo op de Donck als op 's heeren straet, het alle gestaen en gelegen binnen de gemeente Loenhout ter plaets genaemd de Donck en daer omtrent, kanton Brecht, district en provincie Antwerpen, volgens het kadastrale plan der gemeente groot zestig hectaren negen en dertig aren vijf en twintig centiaren..."
Voor het kasteel met de ruim 60 ha grond betaalde Franciscus Henricus Elsen de som van 119.800F. .

B. Joannes Adrianus Elsen x Mathilde Adeline Josephine Ranscelot,

koopman wonend in de Korte Nieuwstraat te Antwerpen, kocht de volgende goederen;
"Twee hoeven, genaemd de oude en nieuwe Popendoncksche hoeven, bestaende ieder in groote sterke huyzing voor den pagter, stalling, schuer, wagenhuys, hovingen, grond, erven en allen den toebehoorten, met verscheyde parceelen bouw-

en hooyland, weyden, hakhout, mastbosch en heyden, het alle gestaen en gelegen binnen de voorschreven gemeente Loenhout ten gehuchte van Popendonck en daer omtrent, volgens het kadastraal plan der gemeente te zamen groot vijf en zeventig hectaren, twee en twintig aren en vijftig centiaren.."
Daarnaast kocht Joannes Adrianus Elsen nog;

- Heide en ven, aan de oostzijde van de Popendonckse heide, Sectie A n° 462-463 – 464 - 465, samen groot 27ha 99a 10ca
- Drie percelen hooiland en hakhout op Terijk onder Wuustwezel, groot in 't geheel 1ha 51a 65ca
- De helft van een heide in 't Vaalmoer onder Meer, groot 5ha 58a .Joannes Adrianus Elsen betaalde voor de twee Popendonckse hoeven en ruim 110ha grond de som van 107.400. .

C. Petrus Joannes Elsen, koopman wonend in de Venusstraat te Antwerpen kocht de volgende goederen:

- "Drie hoeven hebbende ieder sterke huyzing, stallingen, schuer, wagenhuys en bakkeet, hovingen, gronden en allen den toebehoorten met daertoe verscheyde parceelen zoo bouw- als hooyland, weyde, vischvijver, hakhout, mastbosch en heyden, het alle gestaen en gelegen binnen de voornoemde gemeente Loenhout, ter plaetsen genaemd Eesterman, den Drijhoek, Klein Neervenne en daer omtrent, volgens kadastraal plan samen groot 111ha 92a 65ca.."
Naast deze drie hoeven kocht Petrus Joannes Antonius Elsen nog:
- het onverdeelde derde deel van vier percelen heide en hakhout in het Middelaarsbos, groot in 't geheel 4ha 2a 40ca
- een perceel heide in " 's Weyngaerd heiveld" onder Wuustwezel, groot 12ha 79a 70ca. Voor deze drie hoeven en ruim 125 ha grond betaalde Petrus Joannes Antonius Elsen de som van 104.500F. .

D. Carolus Joannes Elsen, koopman, wonend in de Venusstraat te Antwerpen kocht; "

Eenen graenwindmolen met alle des selfs gaende, staende en draeyende werken met daertoe vijf hoeven bestaende ieder uyt goede en sterke huyzing, stallingen, schuer en verdere batimenten, nog twee andere huyzen met schuere, stalling, eene steenbakkerij hebbende logie, magazijn, respectievelijk met hunne hovingen, grond, erven en alle hunne aenhoorig en afhankelijkheden, voorts verscheyde parceelen bouw-en hooyland, weyden, hakhout, mastbosch en heyden, het alle gestaen en gelegen binnen de gemeente Loenhout ter plaetse genaemd Molenakker, het Hegt, Sneppel, Popendonck, het Heyken en het dorp, samen groot 147ha 90a 60ca.."
Verder kocht hij nog een perceel heide en ven op de Popendonckse heide, samen groot 20ha 43ca, en acht percelen heide in Wuustwezel, groot in 't geheel 18ha 47a 15ca. .Voor al deze goederen betaalde Carolus Joannes Elsen de som van 98.300F..

Het kasteel, de windmolen, tien hoeven en ruim 480ha grond werd door de vier gebroeders Elsen gekocht voor de gezamelijke som van 430.000F. .

Eigendomstitels

Al deze goederen behoorden de kinderen Van Beeck-Vollenhoven toe als erfge-

namen van hun vader ridder Jacobus Van Beeck - Vollenhoven, "in leven geheym commercieraed, consul, bankier van zijne majesteyt den koning van Pruyssen wonend in Amsterdam.."
Jacobus Van Beeck - Vollenhoven was eigenaar geworden van deze goederen door gedwongen onteigening door hemzelf voortgezet tegen de heer Jean Claude Bernardin, markies de la Valette, ingevolge vonnis inhoudende openbare en definitieve adjudicatie, uitgesproken door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, in zitting van 7 november 1820.
Markies de la Valette was eigenaar geworden door koop van de heer Petrus De Pauw en zijn echtgenote Marie Françoise Couqueil, wonend te Grivignée bij Luik (not. Fraṇs Jozef Van Dael-Antwerpen 13-4-1818)
Petrus De Pauw en echtgenote kochten de goederen van Petrus Franciscus Stevens, "rentenier bij de drij fonteynen te Vilvorden.." volgens contract op 18 augustus 1806 voor notaris Guilhelmus De Bruyn en zijn ambtgenoot te Vilvoorde.
Petrus Franciscus Stevens kocht de goederen van Joannes Josephus Walckiers de Gamarage en Cornelia Oonincx, ingevolge twee onderscheiden contracten voor notaris Petrus Josephus Dupré te Brussel, het eerste op 11 Ventôse jaar 7 (=1-3-1799) het tweede op 6 Fructidor jaar 7 (=23-8-1799)

De pachters in 1841

De pachter van de molen en bijhorend huis was Cornelius Van Dijck sinds 25 december 1840. De pachters van de verkochte hoeven waren:
Joannes Bernardus Speltincx op het Verbrand Hof
Joannes Driesen op de hoeve 'Het Hecht' (nu Fons Van Dijck)
Petrus Vrins op het Sneppel (nu Corneel Bogaerts)
Jan Baptist Van Looveren in de Ambachtstraat (nu Louisa Anthonissen, wed. Corneel Van Dijck, en zoon Alfons)
Joannes Moerkens in de Katerstraat (nu Gust Leenaerts - Van Dijck)
Cornelius Schouw op Popendonck
Franciscus Josephus De Meyer op Popendonck
Christiaan Speltincx op de oude Popendonckse hoeve
De weduwe Wouter Vergouwen op de nieuwe Popendonckse hoeve.

Besluit

Franciscus Henricus Elsen was dus vanaf 1841 de eigenaar van het kasteel te Loenhout. Bij notaris Van Nueten lezen we dat op 12 september 1849 Alexander Mertens, advocaat te Antwerpen, in naam van Franciscus Henricus Elsen, diens goederen in Loenhout voor 10 jaren verhuurd heeft aan Theodoor Elink Schuurman, nl. zijn buitengoed genaamd "Het Loenhouts Hof", bestaande uit kasteel, lustgronden, grasperk en hofgrachten en aangelegen buitenhof te Loenhout ..."
Verder nog de remise en stal noordwaarts van de woning van de pachter Adriaan Jorissen, met een gedeelte van de werf en toegang tot de bornput, en ten slotte het jachtrecht op alle goederen van de verhuurder te Loenhout.
De totale pachtprijs bedroeg 2.860,40F. .
In het bevolkingsregister 1846-1856 worden als bewoners van het kasteel opgegeven Isidoor Schuurman, geboren te Utrecht en zijn vrouw Elise Baetsman, geboren te Brussel op 4 mei 1822. Zij kwamen te Loenhout aan op 1 maart 1849, voordien woonden zij in Brussel. Samen met hen kwam hun knecht François Allaerts mee

naar Loenhout. Hij was 35 jaar oud en afkomstig van Turnhout. Voordien hadden Louis Joseph Lambert en zijn vrouw Joanna De Laet vele jaren op het kasteel gewoond. Hij was rentmeester van Jacobus Van Beeck - Vollenhoven en later van zijn kinderen. In 1825 worden zij reeds vernoemd als de bewoners van 't kasteel, in 1840 woonden zij er nog. Begin 1853 woonde Albert Montens reeds in Loenhout;

De familie Montens

Franciscus Henricus Elsen heeft op 17 mei 1851 het kasteel te Loenhout en bijhorende gronden verkocht aan Joannes Franciscus Montens. Wij lezen daarover bij de Antwerpse notaris Josephus Egidius Van Berckelaer:
Franciscus Henricus Elsen, grrondeigenaar wonend in Brussel, verkocht aan Joannes Franciscus Montens, grondeigenaar te Lier wonend, de volgende goederen:

Lot 1 :

" Een kasteel hebbende keuken met aenhoorige onderaerdsche vertrekken en verscheyde gewelfde zeer drooge kelders, vestibule, trapzael, verscheide zalen en kamers, billardzael op de eerste verdieping beneffens een aental slaepkamers met hunne cabinetten en gerieven en groote zolders. Dan volgt een lange lijst van 80 percelen landbouwgrond, weiden, hooiland, tuinen, dreven, lusthoven, visvijver en boomkwekerijen. Al deze goederen vormden een aaneengelegen blok van 60ha 39 a rondom het kasteel.

Lot 2:

"Eéne hoeve met pachterswoning, schuer, stal, visvijver...akkers wei- en hooylanden..." Het gaat hier om de hoeve het "Verbrand Hof" op Klein Neerven, toen een grote blok grond van 7ha60a gelegen op de hoek van de huidige Neervenweg en de Wuustwezelseweg. De totale oppervlakte van deze hoeve bedroeg 20ha 60a.

Lot 3:

Een heide gelegen in 's Wijngaerd heide onder Wuestwezel, 12ha 79a groot.

Lot 4:

Drie percelen hakhout en weiland in Zundert , 1ha 90a groot.
Voor het kasteel, hoeve het Verbrand Hof en 95ha 69a grond betaalde Joannes Franciscus Montens de som van 150.000 F.(not. Van Berckelaer 1851 nr.88)

Joannes Franciscus Montens overleed te Lier op 30 juni 1852 in de ouderdom van 75 jaar. Hij werd geboren te Geel op 18 oktober 1776 als zoon van Hubertus Montens en Anna Coleta Ooms. Hij was weduwnaar van Carolina Leduc en Ludovica Maria Godfriaux. Op 31 maart 1853 hebben de drie kinderen voor notaris Modest Van Acker te Lier de nalatenschap van hun ouders verdeeld. Het waren:
1 – Dorothée Montens en haar man graaf Amadeus de Marnix. Zij woonden in Bornem.

2 – Alexis Montens Hij was burgemeester te Massenhoven.

3 – Albert Montens: Hij woonde op het kasteel te Loenhout.
Zij waren de drie enige kinderen en erfgenamen van Joannes Franciscus Montens en Ludovica Maria Godfriaux. De omvangrijke erfenis werd in drie loten verdeeld:

Lot A : Ter waarde van 415.046F. werd toegewezen aan Dorothée Montens en graaf Amadeus de Marnix. Zij kregen het kasteel Ravenstein te Lier en goederen in Mechelen, Koningshooikt, Kessel, Berlaar, Nijlen, Geel, Oevel, Mol en Eindhout.

Lot B ging naar Alexis Montens, nl. het kasteel van Massenhoven , en verder nog eigendommen in Zandhoven, Pulle, Viersel, Heist-op-den-Berg, Nijlen, Lichtaart en Geel. De waarde van Lot B werd geschat op 417.562F. .

Lot C werd eigendom van Albert Montens; het kasteel te Loenhout, en de hoeve het Verbrand Hof op Klein Neerven, met 80ha 89a grond ter waarde van 148.999F., bijna 13 ha heide in Wuustwezel en goederen in Oosterwijk, Begijnendijk, Herselt, Overrijse, Huldenberg en Meerhout. Lot C had een totale waarde van 419.455F. (not. Modest Van Acker Lier 1853 nr. 96)
Op 8 juli 1853 verhuurde Albert Montens de kasteelhoeve met 16 ha grond aan Adriaaan Jorissen en Maria Cornelia Kenis. Zij woonden reeds op de hoeve sinds hun huwelijk eind 1841. Enkele maanden later, op 31 december 1853, kocht hij herberg "De Keyser" voor de zusters van Gijzegem die er de meisjesschool oprichtten De verkoopakte werd opgemaakt door notaris Jan Frans Keysers van Brecht (1853 nr. 114 en 122)
De verkopers waren Petrus Josephus Vorsselmans, slachter en biertapper, en zijn vrouw Theresia Barbara Vroman. Zij verkochten voor de som van 2.910F. aan Albert Montens, wonend te Loenhout, "eene schone en grote huizing gebruikt tot herberg en bakkerij genaamd "De Keyser" bevattende keuken, kamer, achterkamer dienende tot bakkerij, twee kelders, grote kelderkamer, zolder met twee ingemaakte slaapkamers, stal, schuur, werf en aangelegen hof, gestaan en gelegen op den Huffel bij de kerk, Wijk E nr. 728 en 708 groot 24a".
Na de dood van Albert Montens hebben de kinderen op 8 november 1897 voor notaris Jules Joseph Roberti te Leuven de nalatenschap onder elkaar verdeeld. (not. Roberti 1897 nr.761.
Albert Montens had eigendommen nagelaten in de provincies Brabant, Antwerpen, en Noord-Brabant. In Loenhout bezat hij het kasteel en verschillende hoeven met een gezamenlijke oppervlakte van 205ha 45a 40ca.

Lot A, het kasteel met 51 ha grond, geschat op 174.160 F., werd toegewezen aan Charlotte Anne Marie Montens (°1852). Zij was kloosterzuster en woonde toen in Heverlee.

Het kasteel van Loenhout heeft dus in de loop van de 19de eeuw verschillende eigenaars gehad:

1 – Joannes Josephus Walckiers de Gamarage en Comelia Oonincx tot 1799
2 – Petrus Franciscus Stevens 1799 – 1806
3 – Petrus De Pauw en Marie Françoise Couqueil 1806 – 1818

4 – Jean Claude Bernardin, markies de la Valette 1818 – 1820
5 – Jacobus Van Beeck – Vollenhoven en daarna zijn kinderen 1820 – 1841
6 – Franciscus Henricus Elsen 1841 – 1851
7 – Joannes Franciscus Montens 1851 – 1852
8 – Albert Montens 1853 – 1896
9 – Charlotte Anne Marie Montens vanaf 1897. Jan Simons

OEP ZEN WEZELS! KENNEN WIJ HET NOG?

Deze kjeer gon we preberen oem oos port vol te krijgen met wordjes, zinnekes, gezegden ... waorin wordjes ston die beginnen mej de letter R.

Raod nao daod komt veulal te laot.
Uit een Lieke: "Menjeer den appeteker, gift mijn is nen goeien raod, mijne vrijer hee gestoken, en deze kjeer was't raok.
In iemans raopen gescheten hemmen.
Nen kop hemmen gelak as nen voze raop.
In de zomer smokt nen goeie zure rebeirber niej slecht.
Raauw aaieren en raauw spek saomen laoten bakken, dat smokt wel.
M'n schouwer ligt uit z'n rabat.
Een rechtse ploeg gwooit den grond nur den rechtse kaant.
Denkt'r oem, nao 't school rechtendeur nor huis kommen.
Vruger dejen wij koers met nen reep. Ooze vaoder aoi alle rejons uit den zjant van een ouw wiel geknipt. Een recht stuk stok wier in de gleuf van den zjaant geleet . As we begosten te lopen gleed dieje stok schoon dur de gleuf van den zjaant. Wie 't heirdste kos lopen en de stok in de gleuf houwen , dieje won.
Rèèstepap mej gouwen lepeltjes das hemelse kost.
Vruger stoeng er bekaast in elken hof nen boom rebaauwen. Da waoren goei appels oem bij rooj koolen te dun.
't Wurdt tijd dat goewe roemel is bijeen gao ramasseren.
Vruger must elke week 't hofpaoike oepgereven wurren.
Alles is nen weet, meir vlooien vangen is een rappeghed.
Praotzieke vrouwen raotelen gelijk as nen wekker dieje afloopt.
Bij de Seep (zuster Sebastiana) musten wij altij lappekes stof uit reffelen.
In de papschool zoengen wij van:
't Rengert; 't renger. tDe pannekes wurren nat.
Daor kwaomen drij seldotjes aon, die vielen op hun gat in 't nat.
In 't altaor bewaoren ze nen rellekwie van nen heilege.
Vruger wist nen boer just hoeveul roei groend hij aoi.
As ge niej optijd betolt, dan krijgde nen recommandei aon.
Ze krijgt nog altij heur regels.
Den doktoor hee nen raamplecaant gezocht.
Doet er mar een rekkerke aon.
De soep heeden aordig reukske. 'k Denk dasse zuur is.

Z'in rezonnatie is goed, meir zijne specalaotie deugt niej.
Die rimram trekt op niks. We verstaon der nul de botten van.
Das hier rinkaaneen een lewijt.
Zemmen er nen roenk van g'hoord, meir ze weten maar halfsegat wat er gezeed is.
's Zoendags eten wij een roggeverdommeke oep.
De kleine begint al goe roend te kruiffelen.
Wa zedde daor wer ont rondneuze?
Ruist mijne rug nog is goed in met zalf.
Ho meer daggin nen stront ruurt, hoe heirder hij stinkt.
Retteketet, de koei diej schet en morgen ist vekantie.
Ruttekentut, zwijgt mor stil.
Hjieel den dag mey den rommelpot gelopen; Nog gin geld om brood te kopen.
Rommelpotterij, rommelpotterij, gift me nen cent dan gon'k vurbij.
Een roozenhuujke bidden . Drij roozenhuujkes oftewel veftien tientjes, is nen roozenkraans.

Stan Dirven

ONS EIGEN HOEKJE

OPENING NIEUW LOKAAL

Zaterdag 18 oktober werd "Het huis van het kind" officieel geopend. In het huis van het kind kreeg ook WESALIA II, heemkundige kring Wuustwezel een nieuw lokaal. Die zaterdag hebben we t.g.v. de opendeur veel volk over de vloer gehad.. De bezoekers konden op de eerste verdieping de mooie ruimte bewonderen waarin vanaf 21 oktober opzoekingen kunnen gedaan worden . Spijtig genoeg was maar goed de helft van ons documentatiemateriaal verhuisd kunnen worden.
Omdat in sommige artikels was verschenen dat het opendeur was tijdens het hele weekend, hebben wij op zondag ook de bezoekers welkom geheten. Meer dan vijftig personen hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt om hun grote belangstelling te tonen voor de inhoud ons heemkundig documentatiecentrum. De meeste kijklustigen waren danig verwonderd over wat er allemaal te vinden is.

Tijdens onze gewone openingsuren zijn al veel personen opzoekingen komen doen. Alle zitplaatsen zijn meestal bezet. We hebben er al een tafel en stoelen moeten bijhalen. Je zult het misschien niet geloven, maar 't is toch echt waar. Op een donderdagnamiddag waren we met 17 personen aan 't opzoekingen doen. Onder de aanwezigen was een bestuurslid van een andere kring. Zijn commentaar: " Wij zijn één avond per maand open. Als we op die avond drie personen zien, zijn wij dik tevreden."

LEERLINGEN VAN HET DERDE LEERJAAR VAN "G.L.S. - DE WISSEL" OP BEZOEK

Eind oktober, begin november werkt men in het derde leerjaar rond het thema "Mijn familie". De leerlingen van het derde leerjaar van G.L.S. DE WISSEL komen in die periode, nu al voor de zevende keer, naar de heemkundige kring. Wij leren hen welke gegevens ze moeten zoeken en waar ze die kunnen vinden. Wij vertellen hen waar ze de nodige gegevens kunnen vinden van zichzelf, van hun broer(s) en zus(sen), hun ouders, hun grootouders,... Ze moeten ook weten wat ze met die gegevens kunnen doen. Hoe vul je een stamreeks in? Wat is een kwartierstaat? Hoe vul je hem in? ... Wij vertellen hen hieromtrent nog allerlei zaken. Al deze dingen kunnen ze vinden in het boek " Ik klim in mijn stamboom! - Werkboek voor kinderen". Het is samengesteld door Stan Dirven en verspreid over gans 't Vlaamse land via de **V**laamse **V**ereniging voor **F**amiliekunde. De kinderen krijgen een ingekorte uitgave.

Wij moesten onze uiteenzetting wat inkorten, want de leerlingen vroegen natuurlijk of ze "den bak" eens mochten zien. Schoon om zien en horen hoe de fantasie van de leerlingen dan in actie schiet. Spijtig dat er maar één school van deze gelegenheid gebruik maakt.
Wij kregen een kaart als dank voor de uiteenzetting.

GIFTEN – DANK JE WEL!

Wij danken van ganser harte voor hun gift aan WESALIA II:
- Jeff Koyen:
  - De boer 1555 -2005
  - Geloofsbeleving in de streek van Geel(19 –20ste eeuw)
  - Tielen, mijn vriend
- Mevrouw Vorlat - Dingemans
  -Ledentijdschriften " Polderheem
  - Ledentijdschriften van Vlaamse Stam .
  - Ledentijdschriften
  - Ingekaderde spreuk /pot om boter te maken/ koppen/ Activiteitenboek "Knappe Durvers" + foto's / materiaal om bijenkorf te maken / sierkruisbeeld
  - Betaalboekje –HUUR JACHT / Op blok gekleefde zichten uit WW

Wilfried Pockelé :Foto's over werken en activiteiten in WW
- Frans Dirven:: oude boeken: Economische aardrijkskunde/ cursus Dactylogie/ Het Antwerpse schoolleven
- Louis Paelinckx / Zwarte Heide/ Heikeuters/ Wroeters/ De linten uit het haar I en II
- Lien Dirven: Ledentijdschriften Heemk. Kring Wouw
- Michel Roelands Doodsprentjes / De familie Kuypers
- Willy Vermeiren : doodsprentjes
- Pol Martens: doodsbrieven
- René Van Looveren: Vlaams Sagenboek K. C. Peeters/ sigarenvorm
- Jan De Meester Bijdragen tot de geschiedenis

AANKOPEN

- Bewerking parochieregisters Huwelijken Lier 1565 tot 1699
- De prochie van Woestwezel

WIJ ZOEKEN

De heemkundige kring zoekt mensen die thuis interessante zaken hebben liggen waarvan ze denken" Dat zou toch niet verloren mogen gaan!" Maar als jullie er niet meer zijn, wie gaat er zich dan nog om bekommeren? " Neem contact op met iemand van de heemkundige kring. "Het zou toch echt zonde zijn als in onze gemeente, die rijk is aan overblijfsels uit het verleden, al die schatten zou verloren zouden gaan..
Wie bezorgt ons zijn doodsbrieven, doodsprentjes, geboortekaartjes, eerste en/of plechtige communieprentjes, trouwkaarten, .menu's,...
Wie heeft er voor ons oude foto's, prentkaarten, krantenknipsels van Wuustwezel, L Loenhout of Gooreind?
Wie heeft er thuis (zeer) oude familiefoto's ? Je geeft die natuurlijk niet graag weg . Dat moet ook niet, maar laat ze gewoon door ons ingescand worden. Daama bezorgen wij je ze terug.
Wie kan ons foto's , krantenknipsels over speciale gebeurtenissen in WW bezorgen? Laat ze ons inscannen.
Welke vereniging heeft interessante gegevens over ontstaan, werking,... laat ze ons kopiëren. Dan kunnen onze bezoekers er gebruik van maken.
Wie bezorgt ons oude(school) boeken van geschiedenis, aardrijksskunde,...
Wie kent er nog oude gedichtjes, liedjes, ...bezorg ons de teksten.

Wie wil er zo met ons meewerken aan de uitbouw van het documentatiecentrum van WESALIA II, heemkundige kring Wuustwezel? Onze nakomelingen zullen er ons dankbaar voor zijn.

STAMBOMENDAG:

Zondag 18 januari 2009 houdt heemkundige kring Rijsbergen – Zundert een stambomendag in het Centrum van GOGH (recht tegenover "DEN DIRK") te Zundert. Er zullen heel wat heemkundige kringen aan deel nemen. Ook WESALIA II zal er zich voorstellen. Openingsuren: van 10 tot 17 uur!
Wij rekenen op uw belangstelling.

VERNIEUWING LIDMAATSCHAP

Zoals je in het voorwoord hebt kunnen zien en lezen zal vanaf 1 januari 2009 de inhoud van ons ledentijdschrift er ietwat anders uitzien. De artikels van Uitgave 1, 2 en 3 zullen dunner zijn. Zij zullen het reilen en zeilen van onze kring op de voet volgen.
Het vierde deel zal meer een jaarboek worden met meer uitgebreide, interessante artikels over onze Wuustwezelse geschiedenis, over heemkunde, ...

Onze planning: eerste ledentijdschrift verschijnt begin april; tweerde begin juli en het derde begin oktober. Het jaarboek mag je verwachten omstreeks de jaarwisseling.

Lidmaatschapsbijdrage:

U hebt de keuze tussen:

- **GEWOON LID:** **U betaalt €10,00**
- **STEUNEND LID:** **U betaalt € 15,00**

- **ERELID:** **U betaalt € 25,00**

De ledenbladen worden in de gemeente rondgedragen door onze bestuursleden.

Leden van buiten Wuustwezel betalen € 5,00 bij voor verzendingskosten

Wij willen onze ledenadministratie volledig op computer hebben staan. Om dit te kunnen verwezenlijken vragen wij aan onze leden ons volgende gegevens te bezorgen:

WESALIA II
Heemkundige kring Wuustwezel

VOORNAAM:

FAMILIENAAM:

ADRES: STRAAT EN NR.

POSTNUMMER: **GEMEENTE:**

TELEFOONNUMMER:

G.S.M.- NUMMER:

E-MAIL ADRES:

Bezorg uw gegevens op documentatiecentrum, per brief, telefoon, gsm of E-mail.

WESALIA II
Heemkundige kring Wuustwezel
Gasthuisdreef 6 c
2990 Wuustwezel
Tel: 03/ 663 57 03
E-mail: wesalia2@belgacom.net
Website : www.heemkundewuustwezel.be

Stan Dirven

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD

JAARGANG: 9 NR. 4

Verantwoordelijke uitgever:
HEEMKUNDIGE KRING WESALIA II
p/a Stan Dirven
Gemeentepark 14 2990 Wuustwezel